

Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter (SOU 2010:70)

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, 2011-03-25

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor, men också att kvinnors livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Sammanfattande synpunkter

Roks är överlag positivt inställda till förslagen i betänkandet. Roks anser att de åtgärder delegationen föreslår för att stärka skyddet av mänskliga rättigheter i de flesta fall är motiverade och välriktade. Roks har dock en del kritik och andra synpunkter i tre frågor: Vi ställer oss undrande till hur vissa av lagändringarna praktiskt kommer kunna nyttjas av enskilda. Vidare har vi ett kompletterande förslag när det gäller MR-kommissionens uppgifter, och slutligen vill vi särskilt instämma i delegationens poängtering av betydelsen av stabil finansiering av civilsamhället.

”Mänskliga rättigheter” förkortas nedan MR.

1. Angående lagändringar och en ny myndighet

Roks saknar en lösning kring individärenden i utredningen. Enligt utredningens förslag ska individer kunna framföra sina åsikter och man har i utredningen därför ansett att det måste finnas sekretess kring den information som den nya myndigheten kommer att få. Däremot ges myndigheten inte någon direkt möjlighet att ingripa i individärenden eller att förelägga andra myndigheter med någon form av sanktion i de fall då de inte följer direktiven om att beslut ska ske med respekt för den enskildes mänskliga rättigheter, enligt de internationella överenskommelser som

Sverige har åtagit sig att följa. I utredningen har man kommit fram till att de flesta myndigheter och förvaltningar vill följa konventioner kring de mänskliga rättigheterna, dock konstaterar utredningen att kunskapen om dessa konventioner är låg. För att säkerställa att konventionerna följs hade det därför varit önskvärt att man i utredningen hade föreslagit en lösning även på individnivå. Både Justitieombudsmannen och Diskrimineringsombudsmannen har lång erfarenhet av att arbeta med individärenden för att säkerställa rättsäkerheten för individen. Utredningen har dock valt att föreslå att det ska skapas en ny myndighet. Roks menar att det vore bra om denna föreslagna myndighets verksamhetsområde kunde kombineras med erfarenheten från hantering av individärenden som finns t.ex. hos JO och DO.

Vidare finns det konventioner som inte alls kommer att kunna införas trots de nya lagförslagen. I FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor artikel 16 anges det att kvinnor ska ha lika rätt att fritt välja make och ingå äktenskap endast med sitt fria och fulla medgivande. Trots detta är inte tvångsgifte i sig straffbart enligt svensk lag. Konventionen fastställer också att all diskriminering mot kvinnor är otillåten. Ändå anges inte kön som en av de diskrimineringsgrunder som kan straffas i Sverige, enligt lagstiftningen kring olaga diskriminering. Denna diskrepans mellan svensk lag och konventionstexten kommer inte att korrigeras genom utredningens förslag. En lösning på detta är att skriva in att FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor ska gälla framför svensk lag precis som man tidigare gjort med Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

2. Angående MR-kommissionens uppgifter (5.2.2)

Delegationen skriver att den föreslagna nationella institutionen för MR, här kallad MR-kommissionen, bland annat ska ha som uppgift att ha kontakt och samarbete med internationella organisationer (s. 360). Med detta avses alla organ inom FN-systemet, regionala organ och nationella institutioner i andra länder som arbetar med MR-frågor. Delegationen har på flera ställen i betänkandet (t.ex. s. 26) slagit fast att det civila samhället har viktiga funktioner att fylla för skyddet och främjandet av MR. Bland annat sägs *det civila samhällets organisationer* ha en viktig roll när det gäller att föra fram människors erfarenheter av problem, brister och styrkor i skyddet av MR och i arbetet med att sprida kunskap och medvetenhet om MR. Trots detta saknas i beskrivningen av MR-kommissionens uppdrag en tydlig instruktion om kommissionens relation med det civila samhället. I betänkandet nämns endast helt kort att kommissionen bör använda sig av andra länders metoder, varav en är "möten med organisationer inom det civila samhället" (s. 354) och att man kan ta emot uppgifter, handlingar och besök av organisationer (s. 369).

Roks jourer möter dagligen kvinnor, tjejer och barn vars MR har kränkts, såväl av de enskilda män som utsatt dem för våld som av statliga aktörer i form av t.ex. socialtjänst och rättsväsende. Dessa kränkningar behöver, tillsammans med andra organisationers "fältrapporteringar", komma till kommissionens kännedom på ett strukturerat sätt. Roks föreslår därför att ett av MR-kommissionens uppdrag ska vara att föra en *kontinuerlig dialog med, och tillvarata kunskap från, det civila samhället*. Detta kan t.ex. ske genom att kalla organisationer till hearingar och samverkansgrupper, men även genom att välkomna initiativ från det civila samhället som kan bjuda in kommissionen till konferenser, studiebesök etc. På detta sätt kan MR-kommissionen få uppdaterad och initierad kunskap från aktörer som arbetar med MR på daglig basis.

3. Angående finansiering av civilsamhället (9.3)

Delegation betonar, med hänvisning till den av riksdagen bifallna propositionen 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*, vikten av en stabil finansiering av det civila samhällets organisationer. Roks vill, utifrån de svårigheter som våra medlemsjourer erfar, särskilt framhålla betydelsen av detta.

Delegationen skriver (s. 460) att det i propositionen betonas att "det är angeläget att organisationer inom det civila samhället har möjlighet till en stabil basfinansiering i form av organisationsbidrag eller motsvarande bidrag som är mindre styrda än t.ex. projektbidrag". Principen om långsiktighet framhålls också i Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting.

I kontrast till dessa berömvärda ambitioner konstaterar delegationen att stöd till organisationer som jobbar för MR huvudsakligen utgår som projekt- och verksamhetsbidrag snarare än organisationsbidrag (s. 461).

Det här är en mycket viktig fråga för Roks. Många av våra medlemsjourer är beroende av projektbidrag från olika myndigheter och privata stiftelser för att finansiera sin löpande grundverksamhet. Myndigheter som fördelar utvecklingsmedel (t.ex. länsstyrelserna) eftersöker ofta nyskapande projekt, medan många kvinno- och tjejjourer saknar medel för att garantera kontinuitet i den grundläggande jourverksamheten. Stödet från kommunerna när det gäller insatser till våldsutsatta kvinnor, tjejer och barn varierar kraftigt över landet. Kvinno- och tjejjoursverksamhet är till sin natur ofta långsiktig eftersom vi inte sällan har fleråriga stödkontakter med kvinnor och tjejer, medan de tar sig igenom sin långa process av att våga lämna en våldsam partner, anmäla brott till polisen och genomgå flera rättsprocesser (både straff- och civilrättsliga). Roks anser att tydligare krav bör kunna ställas på kommunerna att finansiera denna verksamhet med större förutsägbarhet och långsiktighet.

I detta ärende har styrelseledamot Marie Glaas och utredare Emma Wilén varit föredragande. Ordförande Angela Beausang har varit beslutande.

Stockholm 2011-03-25

.....
Angela Beausang
Ordförande Roks